

TEKNOLOGIYA O'QITUVCHILARINI KASB MADANIYATINI OSHIRISH

Razzoqov Baxtiyor Xabibullayevich

*Farg'ona davlat universitetining
Texnologik ta'lim kafedrasida o'qituvchisi*

Annotatsiya: *ushbu maqolada pedagogik, texnologik madaniyat jahon madaniyatiga xos bo'lgan ma'lum maqsad va funksiyalarni amalga oshirishi, umuminsoniy madaniyatning bir qismi ekanligi, ta'lim, tarbiya, ma'naviy va moddiy qadriyatlar, o'qituvchi shaxsiyatining ajralmas sifati, umumiy madaniyat, kasb-hunar sohasiga yo'naltirish, o'qituvchining yuqori kasbiy mahorati va ichki fazilatlarini sintezi, o'qitish usullarini egallash, madaniy ijodiy qobiliyatlarning mavjudligi va boshqalar to'g'risida yozilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogika, texnologiya, madaniyat, ta'lim, tarbiya, qadriyatlar, o'qituvchi, shaxs, kasb-hunar, mahorat, fazilat, o'qitish, usul, qobiliyat.*

Madaniyat inson hayotining o'ziga xos xususiyati va shuning uchun o'ziga xos ko'rinishlari bilan g'ayrioddiy xilma-xildir. Madaniyat murakkab tashkil etilgan tizim bo'lib, uning elementlari shunchaki ko'p emas, balki bir-biri bilan chambarchas bog'langan va o'zaro bog'liqdir. Har qanday tizim singari, u turli asoslarda tuzilishi mumkin.

Zamonaviy texnologiya fanida pedagogik madaniyatning umumiy qabul qilingan ta'rifi mavjud emas. Mualliflar buni turli nuqtai nazardan tushunishadi:

- o'qituvchi faoliyatining barcha tarkibiy qismlarini rivojlantirish va takomillashtirishning yuqori darajasi va o'qituvchining muhim kuchli tomonlarini, uning qobiliyatlari va imkoniyatlarini rivojlantirish va amalga oshirishning bir xil darajasining kombinatsiyasi;

- o'qituvchi shaxsining uning pedagogik pozitsiyasini aks ettiruvchi murakkab ijtimoiy xususiyatlari; uning ma'naviy, axloqiy, intellektual rivojlanish darajasining ko'rsatkichi sifatida, uning bilimi, ko'nikmalari, yuqori professionalligi, pedagogik muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun zarur bo'lgan kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan shaxsiy fazilatlarini;

- umuminsoniy madaniyatning bir qismi bo'lib, unda ta'lim va tarbiyaning ma'naviy va moddiy qadriyatlari, shuningdek, ta'lim jarayonlariga xizmat qilish uchun zarur bo'lgan ijodiy pedagogik faoliyat usullari eng to'liq aks ettirilgan;

- o'qituvchi shaxsiyatining ajralmas sifati, uning umumiy madaniyatini kasb-hunar sohasiga yo'naltirish, o'qituvchining yuqori kasbiy mahorati va ichki fazilatlarini sintezi, o'qitish usullarini egallash va madaniy ijodiy qobiliyatlarning mavjudligi;

- ta'lim va tarbiyaning ma'naviy va moddiy qadriyatlarini, shuningdek, shaxsni ijtimoiylashtirish, ta'lim jarayonlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ijodiy faoliyat usullarini o'zida mujassam etgan umuminsoniy madaniyatning bir qismi.

Kasb-hunar maktabi ustasining pedagogik madaniyati uning pedagogik faoliyatining barcha ierarxik darajalarida, barcha ijtimoiy-psixologik, texnologik, axloqiy va estetik tarkibiy qismlarida muvaffaqiyatini ta'minlaydigan ko'p qirrali shaxs sifati sifatida qaraladi. Kuznetsov.

Nazariy va uslubiy tadqiqotlarga asoslanib, biz kasb-hunar litseyi o'qituvchisining pedagogik madaniyatini uning pedagogik vazifalarni muvaffaqiyatli hal etish uchun zarur

bo'lgan yuksak darajada rivojlangan shaxsiy fazilatlari bilan ichki jihatdan aniqlangan pedagogik faoliyatni amalga oshirishdagi yuqori kasbiy-pedagogik tayyorgarligi va mahoratining integral xususiyati sifatida belgilaymiz. muammolar va uning umumiy madaniyatini kasb sohasiga loyihalashtirish.

L. V. Zanina, E. N. Mashtakova pedagogik madaniyatni butun umr davomida uzluksiz kasbiy va shaxsiy o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini tarbiyalashga tayyor bo'lishga asoslangan umuminsoniy pedagogik qadriyatlar, o'qitish faoliyatining ijodiy usullari va kasbiy pedagogik xulq-atvorning yaxlit tizimi sifatida qaraydilar. quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

1. Gumanistik pedagogik pozitsiya, o'z navbatida, boshlang'ich individual pozitsiya, axloqiy va g'oyaviy komponentlar va ijodiy va aks ettiruvchi komponentni o'z ichiga oladi. Ularning har biri o'z tuzilishiga ega va o'qituvchi shaxsining kasbiy o'zini o'zi anglashning turli tomonlarini belgilaydi.

2. O'qituvchining kasbiy va shaxsiy fazilatlari - empatiya, bag'rikenglik, ijodkorlik, fikrlash qobiliyati. Empatiya boshqa odamdagi doimiy o'zgaruvchan hissiy ma'nolarga, boshqa odamning hayotidagi tajribaga sezgirlikni anglatadi.

3. Tolerantlik - turli odamlarning e'tiqodi, e'tiqodi, qarashlari, pozitsiyalari va haqiqiy xatti-harakatlariga nisbatan shaxsiy sifat sifatida namoyon bo'ladi. O'zganing dunyoqarashiga bag'rikenglik, uning qadr-qimmatini tan olish eng oliy fazilatdir.

4. Ijodkorlik - kasbiy faoliyatning asosiy yo'nalishlarini ijodiy qayta ko'rib chiqishga tayyorlik. O'qituvchi ijodining alohida ahamiyati va uning pedagogik ijodga tayyorligi keng ko'lamli innovatsiyalar va turli xil muqobil pedagogik tizimlar bilan belgilanadi. O'qituvchining pedagogik ijodga jalb etilishi uning pedagogik madaniyati darajasini tavsiflovchi "eng samarali omil" hisoblanadi.

5. Reflektsiya - ong tomonidan o'ziga qaratilishi va o'ziga xos faoliyat, o'ziga xos bilimga ega bo'lgan ob'ekt sifatida o'zlashtirish qobiliyatidir.

6. Kasbiy bilim - nazariy umumlashtirishning yuqori darajasi, uni standart vaziyatlarga o'tkazish.

E. V. Bondarevskaya quyidagilarni pedagogik madaniyatning asosiy tizimli tarkibiy qismlari deb hisoblaydi:

- o'qituvchining bolalarga nisbatan insonparvarlik pozitsiyasi va uning tarbiyachi bo'lish qobiliyati;

- psixologik-pedagogik kompetentsiya va rivojlangan pedagogik tafakkur;

- o'qitiladigan fan bo'yicha ta'lim va pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish;

- ijodiy faoliyat tajribasi. O'zining pedagogik faoliyatini tizim sifatida (didaktik, o'quv, uslubiy) asoslash qobiliyati;

- original ta'lim loyihasini ishlab chiqish qobiliyati;

- kasbiy xulq-atvor madaniyati, o'z-o'zini rivojlantirish usullari, o'z faoliyatini o'z-o'zini tartibga solish ko'nikmalari, muloqot.

Tadqiqotchilar, shuningdek, pedagogik madaniyatning tarkibiy qismlari qatoriga ularning umumiy majmuini kiritadilar, ular u yoki bu darajada yuqorida sanab o'tilganlarni o'z ichiga oladi:

1. Aksiologik komponent pedagogik mehnat qadriyatlarini (psixologik-pedagogik bilimlar, aqliy mehnat madaniyati, pedagogik jarayonning barcha ishtirokchilarining shaxsiy erkinligi, dunyoqarashi, huquqiy madaniyati, pedagogik takt va boshqalar) o'zlashtirish va qabul qilishni o'z ichiga oladi. .

2. Texnologik komponent - ta'lim jarayoni ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning faoliyatga asoslangan xarakterini, usullari va usullarini, muloqot madaniyatini, pedagogik texnologiya, axborot va ta'lim texnologiyalaridan foydalanishni ochib beradi. Bu o'qituvchilik faoliyati muvaffaqiyatining kafolati va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatolarning oldini olish, shuningdek, ushbu qobiliyatlarni rivojlantirishning eng oqilona usullari va vositalarini tushunish sifatida o'z pedagogik qobiliyatlarining butun doirasini rivojlantirish zarurligini anglashdir.

3. Evristik komponent - quyidagilarni o'z ichiga oladi: pedagogik faoliyatning mazmuni va maqsadini anglash, ularni bolalarning tabiiy imkoniyatlarini ijodiy o'zini-o'zi amalga oshirish bilan bog'lash; o'qituvchi tomonidan boshqalarning pozitsiyasi bilan bog'langan pedagogik pozitsiya; o'zining pedagogik va funktsional pedagogik vazifalarini shakllantirish va ijodiy hal qilish qobiliyati; yaxlit ta'lim dasturini yaratish qobiliyati; o'quvchilarning individual xususiyatlari va qobiliyatlarini ko'rish qobiliyati; evristik faoliyatning shakl va usullarini egallash; o'quvchilarning fikrlash va o'zini o'zi baholashning qulay shakllarini qo'llash.

4. Shaxsiy komponent - o'qituvchining muhim kuchli tomonlari - o'qituvchilik faoliyatidagi ehtiyojlar, qobiliyatlar, qiziqishlar, iste'dodlarni o'z-o'zini anglashda namoyon bo'ladi. Bunga tashqi ko'rinish madaniyati, jismoniy madaniyat, axloq va axloqiy madaniyat kiradi.

Bizning maqolamizda asosiy, tizimni tashkil etuvchi tushuncha “texnologik madaniyat”dir. Ushbu hodisaning mohiyatini ochishga yordam beradigan asosiy tushunchalar doirasi jahon umumiy va pedagogik madaniyati tajribasini tahlil qilish orqali aniqlanadi. Biz jahon madaniyati kontseptsiyasiga uning umumiy ekanligi va shuning uchun ham pedagogik, ham texnologik madaniyat jahon madaniyatiga xos bo'lgan ma'lum maqsad va funksiyalarni amalga oshirishidan kelib chiqqan holda murojaat qildik. O'qituvchilik kasbining ijodiy xususiyatini hisobga olgan holda, Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida biz har bir talaba, magistr, o'qituvchi shaxsini ijodiy o'zini-o'zi anglash, uning ijodiy individualligini aniqlash va shakllantirish uchun shart-sharoitlarni ishlab chiqilishi lozim deb hisoblaymiz. Texnologik madaniyatni shakllantirish uchun pedagogik ta'limda nafaqat ommaviy reproduktiv, balki individual ijodiy yondashuv ham muhim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish. Monografiya. – Toshkent: Fan, 2004. – 128 b.

2. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari. Ped. fan. dokt. Diss – Toshkent, 2007. – 45 b.

3. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkil etish. Metodik qo'llanma. – Toshkent: TDPU, 2006. – 46 b.

4. Qo'sinov O.A. Kompetentli yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik ijodkorligini rivojlantirish texnologiyasi. Ped. fan. dok. diss. – T., 2019. – 218 b.
5. Shomirzayev M.X. Maktab texnologiya ta'limida milliy hunarmandchilikning spektral-variativ komponentlarini fanlararo takomillashtirish. Pedagogika fanlari bo'yicha doktorlik (DSc) diss. - Toshkent, 2021. – 219 b.
6. I.I.Karimov. M.X.Shoxmirzayev. Texnologiya fanini oqitishda pedagogik texnologiyalar. O'quv qo'llanma-Tashkent. ToshMU "Universitet" nashiriyoti 2020-yil. 190 b.
7. Razzoqov B.X. Milliy qadriyatlar vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasb madaniyatini shakllantirish. Mug'allim ham uzliksi bilimlendirio'. Nukus- 2021. № 3/3. 52-54 b.
8. Bakhtiyor.Kh.Razzokov. The System Of Formation Of Professional Culture Of Teachers Of Future Technological Education Through National Values. Journal of Positive School Psychology 2022.Vol.6.No.4.1659-1665. <http://journalppw.com>
9. Razoqov B.X. Mutalipov R.R. "BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI TAYYORLASHDA MUSTAQIL TA'LIMNI TASHKIL ETISH" Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal «VESTNIK NAUKI» № 12 (45) T.3 2021
10. Razoqov B.X. Mutalipov R.R. "PROFORIYENTATSIYA STUDENTOV NA OSNOVE NATSIONALNOY PROGRAMMY" Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal, № 11 (99), 2021
11. Razoqov B.X. Raximov B.X. "BO'LAJAK TEXNOLOGIK TA'LIM O'QITUVCHILARINI KASB MAXORATINI SHAKLLANTIRISHDA KREATIVLIK" Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal «VESTNIK NAUKI» № 2 (47) Tom-2. 2022
12. Razzokov B.X. Yokubjonova M. H. "FUTURE TECHNOLOGICAL EDUCATION DEVELOPING PROFESSIONAL SKILLS FOR TEACHERS" ISSN 2770-0003 Volume 7 Texas Journal of Multidisciplinary Studies 2022